

ارتباط حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعه دانشجویی

منصور بیرامی¹، یزدان موحدی²، معصومه موحدی³

1. دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه تبریز، 2. دانشجوی دکتری علوم اعصاب شناختی دانشگاه تبریز، 3. دانشجوی دکتری سلامت دانشگاه خوارزمی
(تاریخ وصول: 92/09/28 - تاریخ پذیرش: 93/01/28)

The Relationship Between Perceived Social Support and the Feeling of Social-Emotional Loneliness With Internet Addiction in University Students

*Mansour Beyrami¹, Yazdan Movahedi², Masoumeh Movahedi³

1. Associate Professor in Psychology, Tabriz University, 2. Ph.D. Student of Cognitive Neuroscience, Tabriz University, 3. Ph.D. Student of Health Psychology, Kharazmi University

(Received: Dec. 19, 2013 - Accepted: Apr. 17, 2014)

Abstract

Introduction: Nowadays a large population of the world uses the Internet. Despite the numerous advantages of this technology leading to positive changes in communication, unfortunately some studies, have attributed dangerous complications to the Internet, the most destructive one being Internet addiction. The present study was conducted with the aim of determining the relationship among components of Perceived Social Support and the Feeling of social-Emotional loneliness with Internet addiction in students. **Method:** To do this, 173 students from Tabriz University (78 males and 95 females) were selected by multiphase cluster-random sampling and in addition to demographic information, they completed the Perceived Social Support, Feeling of social-Emotional loneliness, and Internet addiction questionnaires. The data were analyzed by descriptive statistical methods, Pearson's correlation coefficient, and multivariate regression. **Results:** Based on the results, there were significant relationships among Perceived Social Support and the Feeling of Social-Emotional Loneliness with Internet addiction ($P < 0.01$). In other words, the status of individuals with Internet addiction was unsatisfactory in dimensions of perceived social support and the feeling of social-emotional loneliness as well. **Keywords:** Perceived Social Support, Feeling of Loneliness, Internet addiction.

چکیده

مقدمه: امروزه جمعیت عظیمی در دنیا از اینترنت استفاده می‌نمایند. با وجود مزایای بی‌شمار این فناوری و تحولات مثبتی که در زمینه ارتباطات ایجاد کرده است، متأسفانه برخی از مطالعات، عوارض خطرناکی را به استفاده از اینترنت نسبت داده‌اند که از جمله مخرب‌ترین عوارض آن می‌توان به اعتیاد اینترنتی اشاره نمود. پژوهش حاضر با هدف تعیین ارتباط مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعه دانشجویی انجام شد. روش: تعداد 173 نفر (95 دختر و 78 پسر) از دانشجویان دانشگاه تبریز به صورت تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب و علاوه بر اطلاعات دموگرافیک به پرسش‌نامه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده، احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی و اعتیاد به اینترنت پاسخ دادند. تحلیل داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه انجام شد. یافته‌ها: بین نمرات افراد در حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت ارتباط معناداری وجود داشت ($P < 0/01$). نتیجه‌گیری: به عبارتی وضعیت افرادی که اعتیاد اینترنتی داشتند، در ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی نیز نامطلوب‌تر بود. واژگان کلیدی: حمایت اجتماعی ادراک شده، احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی، اعتیاد به اینترنت.

مقدمه

قله‌ی انقلاب صنعتی دیجیتالی قرار دارد و هر گونه انقلاب جدیدی، بی‌گمان مشکلات و معایب جدیدی به وجود می‌آورد. ویژگی منحصر به فرد اینترنت از جمله سهولت دسترسی به آن، 24 ساعته بودن، سادگی کار، هزینه پایین، گمنام ماندن کاربران آن و ... همگی موجب استقبال عظیم مردم در سراسر جهان از آن شده است (گرین‌فیلد³، 2004).

آمار نشان می‌دهد که ایران با 76/932/300 نفر جمعیت در سال 2010 با 0/043/2 میزان ضریب نفوذ، بیشترین میزان استفاده از اینترنت (0/052/5) را در خاورمیانه به خود اختصاص داده است. همچنین در بازه زمانی 2000 تا 2010، 0/013/189 رشد کاربر داشته است. امروزه اینترنت بخش مهمی از زندگی ایرانیان از جمله کار و درس، سرگرمی، و فعالیت‌های اجتماعی را در بر گرفته است. پیش‌بینی می‌شود با توجه به افزایش نفوذ اینترنت، تعداد کاربران اینترنت در دانشگاه‌ها در روز به 15 میلیون نفر برسد (موقعیت‌های جهانی اینترنت⁴، 2009).

اعتیاد به اینترنت در زیر مجموعه اختلالات تکنانه‌ای⁵ آمده است و آن نوعی استفاده از اینترنت است که بتواند مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی، درسی و یا شغلی در زندگی فرد ایجاد کند. رایج‌ترین تعریف (اعتیاد به اینترنت) این است که نوعی وابستگی رفتاری به اینترنت ایجاد کند (سادوک⁶ و سادوک، 2007). ملاک‌های عمده اعتیاد که باید حداقل به مدت

دانشجویان از ارکان اصلی نیروهای انسانی کشور محسوب می‌شوند و نقش به‌سزایی در تحول، پیشرفت و تعالی هر کشوری دارند. با توجه به اهمیت نقش دانشجویان در پیشرفت و تعالی جوامع، طبیعی است که بررسی عوامل مؤثر در رشد، ارضای نیازهای روانی و تأمین سلامت جسمانی و روان‌شناختی این قشر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد (میرزائی‌ان، باعزت و خاکپور، 1390).

از سویی، ورود به دانشگاه یک رویداد مهم و بسیار حساس در زندگی نیروهای کارآمد و فعال جوان در هر کشوری به‌شمار می‌رود، که غالباً با تغییرات زیادی در روابط اجتماعی و فردی آن‌ها همراه است. (احمری طهران، حیدری، کجویی، مقیسه و ایرانی، 1387). مطالعات مختلف انجام‌شده روی دانشجویان نشان می‌دهد میزان استفاده از اینترنت، همچنین میزان بروز و شیوع اعتیاد به اینترنت در حال افزایش است (خی‌یو¹، 2008). اعتیاد به اینترنت در دانشجویان با مشکلاتی از قبیل کاهش ارتباطات میان فردی، عصبانیت، پرخاشگری و هیجان همراه است (سو، کانک و یوم²، 2009). همچنین اعتیاد به اینترنت باعث کاهش افت تحصیلی در دانشجویان می‌شود (ویزشفر، 1384).

با ورود روزانه هزاران عضو جدید و حدود 200 میلیون نفر کاربر در سراسر دنیا، اینترنت در حال شکل دادن یک انقلاب ارتباطی، اجتماعی و اقتصادی است، و اکنون در اوج

3. Green Field

4. Internet World State

5. Impulse of Disorder

6. Sadock

1. Xu

2. Yom & Kang, Seo

یک شبکه اجتماعی است که فرصت‌هایی را برای ارتباط با دیگران و نیز تثبیت ارتباطات با ارزش فراهم می‌آورد. حمایت اجتماعی به میزان برخوردی از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد تعریف شده است (سارافینو⁷، 2002).

بر اساس نظریه کنترل اجتماعی هیرشی⁸، ابعاد اصلی پیوند اجتماعی عبارتند از: دلبستگی و علاقه به دیگران؛ تعهد به خانواده، شغل و دوستان؛ مشغولیت و مشارکت مداوم در فعالیت‌های زندگی، کار و خانوادگی و اعتقاد به ارزش‌ها و اصول اخلاقی گروه یا جامعه. ضعف هر یک از این چهار بعد پیوند اجتماعی در فرد می‌تواند موجب بروز رفتارهای انحرافی در او شود، بنابراین اگر اعتیاد به اینترنت را نیز در زمره رفتارهای انحرافی در نظر بگیریم، می‌توان در تحلیل این پدیده، از نظریه کنترل اجتماعی هیرشی نیز استفاده کرد (امیدوار و صارمی، 1381).

فن‌آوری‌های اینترنت، نظر تمام جهان را به خود جلب کرده است، همچنین افراد در آن می‌توانند گمنام بوده و از وضعیت واقعی وجودی خود فاصله گرفته و امکان قرار گرفتن در مکان‌هایی را که امکان بودن در آن به شکل واقعی برای فرد وجود ندارد را فراهم نموده و تجربه بودن در یک جمع با روابط صمیمانه و نزدیک را مهیا می‌سازد (لین و تی‌سای⁹، 2002). درگاهی (1382) در پژوهشی که بر روی 400 کاربر اینترنت در شهر تهران برای بررسی

20 ماه ادامه داشته باشند عبارتند از: ایجاد تحمل، علائم سندرم ترک (مانند لرزش، اضطراب، افکار تکراری راجع به اینترنت، خیال‌پردازی و رویا دیدن راجع به اینترنت، حرکات ارادی یا غیر ارادی انگشتان)، اجبار به استفاده از اینترنت به منظور کاهش‌دادن یا جلوگیری از علائم ترک، استفاده بیش از مدتی که قصد استفاده دارد، کاهش فعالیت‌های اجتماعی، شغلی و تفریحی و خطر از دست دادن شغل، تحصیل و فرصت‌های کاری به دلیل استفاده بیش از حد از اینترنت است (فیتز پاتریک¹، 2008).

رشد فزاینده کاربران، رینگلد² (1993) و ترکل³ (1995)، به عنوان محققان اولیه در زمینه ارتباطات، را بر آن داشت تا ارتباط بین اینترنت و تعاملات اجتماعی و احساس تنهایی را به تصویر بکشند و زمینه پژوهش‌هایی پیرامون مزایا و معایب استفاده از این تکنولوژی جهانی را فراهم آورند (به نقل از مورهان - مارتین⁴ و شوماخر⁵، 2003).

اعتیاد اینترنتی، انسانها را به افرادی رها شده تبدیل کرده است و روابط اجتماعی آنان نقش به‌سزایی در این موضوع دارد (امیدوار و صارمی، 1381). از سویی، این موضوع پذیرفته شده است که حمایت اجتماعی ادراک شده⁶ (یعنی منابع فراهم شده توسط دیگران) احساس ارزشمند بودن به فرد داده و بخشی از

7. Sarafino
8. Hirshi
9. Lin & Tsai

1. Fitzpatrick
2. Rheingold
3. Turkle
4. Morahan-Martin
5. Schumacher
6. Perceived Social Support

(0/54) نیز ضعیف بوده است. همچنین آن‌ها آزمودنی‌ها را در مقطعی از زمان انتخاب کرده بودند که کاهش تماس‌های اجتماعی آنها، قطع نظر از اینترنت، نتیجه‌ای بدیهی از مرحله خاص زندگی آن‌ها بود. حجم کم نمونه مورد بررسی، نادیده گرفتن سرویس‌های متنوع اینترنت و بی‌توجهی به شخصیت متفاوت کاربران، نیز از مهم‌ترین انتقادات وارد شده بر مدل پیشنهادی کرات و همکاران (1998) بود.

از طرفی، هامبرگر و آرتزی (2000) در راستای کاربرد تئوری شخصیت در ارتباط بین احساس تنهایی و اینترنت، ویژگی‌های شخصیتی و عاطفی کاربران را بررسی کردند. نتایج بررسی آنها نشان داد که ویژگی‌های خاصی همچون درون‌گرایی و احساس تنهایی به استفاده بیشتر از اینترنت منجر می‌شود؛ لذا مدلی جایگزین مدل کرات و همکاران (1998) شکل گرفت. مطابق با این مدل، افراد تنها، به دلیل شبکه‌های اجتماعی گسترده و در دسترس بر خط و الگوهای ارتباطی تغییر یافته آن، به احتمال بیشتر به سمت اینترنت و استفاده افراطی از آن کشیده می‌شوند.

از سوی دیگر، بر اساس مدل‌های ارائه شده در خصوص احساس تنهایی، افرادی که احساس تنهایی را تجربه می‌کنند، به دلیل این که با انتظارات و پیش‌بینی‌های منفی وارد مسیر گفت و شنود می‌شوند و همچنین به دلیل فقدان مهارت‌های اجتماعی لازم، در برقراری و تداوم روابط دوستانه نزدیک شکست می‌خورند. این افراد، روابط اجتماعی مضطربانه و خودآگاه⁹

معتادین اینترنتی انجام داده است، بیان کرد از نظر اجتماعی این عوامل از روابط ضعیف بین خانواده نشأت گرفته و همچنین بیانگر یک سری عوامل روانی و ناهنجاری‌های اجتماعی است که باعث روی آوردن افراد به اینترنت و استفاده زیاد از آن می‌شود.

کرات¹، پاترسون²، لندمارک³، کسلر⁴، موکوفدی⁵ و شرلیس⁶ (1998) در پژوهشی طولی، مدلی ارائه کردند که بر اساس آن استفاده بیش از حد از اینترنت، انسان‌ها را از جامعه و ارتباطات اجتماعی واقعی دور می‌کند و با حذف تعاملات اجتماعی و تسلط بر زندگی افراد می‌تواند موجبات احساس تنهایی و در نهایت افسردگی را فراهم آورد. مطابق با این مدل، احساس تنهایی یکی از فرآورده‌های استفاده از اینترنت است، زیرا کاربران اغلب با انتصاب روابط برخطی، که ساختگی و ضعیف است، به روابط واقعی کمتر بهاء می‌دهند.

مدل کرات و همکاران (1998)، مورد انتقاد بسیاری از محققین (برای مثال شاپیرو⁷، 1999؛ موراهان - مارتین و شوماخر، 2000، 2003؛ هامبرگر و بن - آرتزی⁸، 2000) قرار گرفت. عمده این انتقادات این بود که در این مطالعه تنها 3 آیتم از سوال‌های پرسشنامه‌ی احساس تنهایی به منظور ارزیابی احساس تنهایی به کار رفته و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده

1. Kraut
2. Patterson
3. Landmark
4. Kiesler
5. Mukophadhyay
6. Scherlis
7. Shapiro
8. Hamburger & Ben-Artiz

علی‌رغم پژوهش‌های متعدد، در ارتباط با تأثیر احساس تنهایی بر اعتیاد به اینترنت، محققان به ماهیت چند بعدی احساس تنهایی کمتر توجه کرده‌اند و تحقیقات در این زمینه نادر است. در ایران نیز پژوهش‌هایی (برای مثال مشایخ و برجعلی، 1382) انجام شده‌اند که حاکی از ارتباط منفی و معنادار بین احساس تنهایی و چت کردن با اینترنت بوده است، و همچنین پژوهشی پیرامون تأثیر ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی با اعتیاد به اینترنت انجام نشده است. با توجه به سنخ‌نگاری ویس¹⁵ از احساس تنهایی (1973) و تمایز بین احساس تنهایی عاطفی (فقدان صمیمیت و نزدیکی عاطفی با دیگران) و احساس تنهایی اجتماعی (فقدان روابط و شبکه‌های اجتماعی)، به نظر می‌رسد که مکانیسم تأثیرگذاری انواع مختلف احساس تنهایی بر استفاده از اینترنت متفاوت باشد؛ لذا در پژوهش حاضر این تمایز مد نظر قرار گرفته است.

همچنین، از سوی دیگر، یکی از متغیرهای مرتبط با اعتیاد به اینترنت و پیش‌بینی‌کننده احساس تنهایی، حمایت اجتماعی ادراک شده است (نیکپان¹⁶، هیسر¹⁷ و بلانکس¹⁸، سولین برگر¹⁹، بی فورت²⁰ و کارپایس²¹، 2007). آنچه که می‌تواند با توجه به تعاملات اجتماعی مجازی در محیط‌های بر خط پتانسیل بالای آن

(سولانو و کواستر¹، 1989) و نسبت به پردازش، حساس (راسل²، پاپلو³ و کاترونا⁴، 1980) هستند. در برقراری روابط دوستانه، انجام دادن فعالیت‌های اجتماعی، شرکت در گروه‌ها، لذت بردن از مهمانی‌ها و کنترل محیط با مشکل مواجه هستند (هورویتز و فرنچ⁵، 1979). آن‌ها همچنین خود را منفی، کم ارزش، حقیر، دوست نداشتنی و از نظر اجتماعی نالایق می‌دانند (جونز⁶، فریمن⁷ و گزویک⁸، 1981؛ جونز و مور⁹، 1987؛ سانسون¹⁰ و هلم¹¹، 1983) و عزت نفس پایین‌تری (هنریچ و گالونف¹²، 2006) دارند.

پژوهش‌های اخیر، بیشتر مدلی را تأیید کرده‌اند که مطابق با آن، افرادی که احساس تنهایی می‌کنند به استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنت گرایش بیشتری دارند و این مسأله که بروز مشکلاتی از قبیل کاهش سلامت روان، کاهش روابط اجتماعی، غفلت در انجام دادن مسؤولیت‌های مربوط به خانواده، شغل و تحصیلات را موجب می‌شود (هاردی و تی¹³، 2007؛ ویتی و مک لافلین¹⁴، 2007؛ هامبرگر و بن - آرتزی، 2003).

1. Solano & Koester
2. Russell
3. Peplau
4. Cutrona
5. Horowitz & French
6. Jones
7. Freeman
8. Goswick
9. Moore
10. Sansone
11. Helm
12. Heinrich & Gullone
13. Hardie & Tee
14. Whitty & Mclaughlin

15. Weiss

16. Nicpon

17. Huser

18. Blanks

19. Sollenberger

20. Befort

21. Kurpius

است. در نمونه مورد بررسی، همسانی درونی از طریق آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و خانواده، دوستان و شخص مهم به ترتیب 0/90، 0/92 و 0/87 محاسبه شد. نمره کل مقیاس از جمع نمرات سؤالات بدست می‌آید. حداقل نمره آزمودنی‌ها 12 و حداکثر آن 60 خواهد بود. کسب نمره بالا نشان‌دهنده ادراک بالای حمایت اجتماعی است (به نقل از کرمانی، 1388).

- مقیاس احساس تنهایی اجتماعی -

عاطفی برای بزرگسالان: این مقیاس که توسط دیتوماسو⁵، برنن⁶ و بست⁷ در سال (2004)، تهیه شده است، ابزاری چندبعدی است که احساس تنهایی را در سه مؤلفه رمانتیک، خانوادگی و اجتماعی ارزیابی می‌کند و شامل 15 گویه است که هر یک در مقیاس 5 درجه‌ای طیف لیکرت از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم قرار دارد.

مؤلفان این مقیاس (دیتوماسو و همکاران، 2004)، ضریب آلفای کرونباخ را بین 0/87 تا 0/90 گزارش کرده‌اند که حاکی از همسانی درونی بالای مقیاس است. در پژوهشی دیگر که دیتوماسو، برنن، مک نالتی⁸، روز⁹ و بارگس¹⁰ (2003) انجام داده‌اند، ضریب آلفای کرونباخ در حد قابل قبولی از 0/81 برای احساس تنهایی رمانتیک تا 0/91، برای احساس تنهایی خانوادگی گزارش شده است. پایایی و روایی این ابزار در پژوهش‌های دیگر (رزان سیسین¹¹، 2007) نیز تأیید شده است. در ایران، پایایی و

برای دوست‌یابی با میزان استفاده از اینترنت نیز در ارتباط باشد (موراهان مارتین و شوماخر، 2003). با توجه به مبانی نظری و تجربی بیان‌شده، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت انجام شد.

روش

جامعه پژوهش حاضر کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز بودند، که در سال تحصیلی 92-1391 مشغول به تحصیل بودند. در این راستا، 173 نفر (95 دختر و 78 پسر) از دانشجویان به روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده و مورد آزمون قرار گرفتند.

ابزاری که در پژوهش حاضر به کار گرفته شده اند عبارتند از:

- مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده

چند بعدی: این مقیاس که ساخته زیمت¹، داهلم²، زیمت³ و فارلی⁴ (1988) است مشتمل بر 12 سؤال و 3 خرده مقیاس است که بر اساس نمره گذاری طیف لیکرت 5 درجه‌ای و از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق نمره‌گذاری می‌گردد. خرده مقیاس خانواده شامل سؤالات (3)، (4)، (8) و (11)، دوستان شامل سؤالات (6)، (7)، (9) و (12) و اشخاص مهم شامل سؤالات (1)، (2)، (5) و (10) است. افشاری (1386) رابطه مثبت و معناداری میان نمرات این مقیاس و خرده مقیاس‌های آن با رضایت از زندگی به دست آورد که نشان‌دهنده روایی همگرا و واگرای این مقیاس

5. Ditommaso
6. Brannen
7. Best
8. Mc Nulty
9. Ross
10. Burgess
11. Rezan cecen

1. Zimet
2. Dahlem
3. Zimit
4. Farley

وظایف شغلی، فقدان کنترل، مشکلات اجتماعی و تأثیر بر عملکرد را بدست آوردند که همه این‌ها نشان‌دهنده روایی آن است (ویدانت و مک ماران⁶، 2004). علوی و همکاران (1389) در پژوهش خود برای نسخه فارسی این پرسشنامه 5 عامل صرف زمان بیش از حد در اینترنت، استفاده از اینترنت جهت کسب آرامش روانی، برجستگی، استفاده مرضی از چت‌روم و بی‌توجهی به وظایف شغلی و تحصیلی را استخراج نموده‌اند و علاوه بر این برای این پرسشنامه دو نوع روایی دیگر محتوایی و افتراقی ($r=0/5$) و سه نوع پایایی، باز آزمایشی ($r=0/79$) همسانی درونی ($a=0/88$) و تصنیف ($r=0/82$) بدست آوردند و بهترین نقطه برش بالینی این پرسشنامه را 44 ذکر کرده‌اند.

روش اجرای پژوهش: پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود، که در آن ارتباط بین مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت مورد بررسی قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول 1، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش در دو جنس درج شده است.

روایی این مقیاس در پژوهشی (جوکار و سلیمی، 1388) بررسی شد. نتایج مؤید وجود سه مؤلفه احساس تنهایی رمانتیک، احساس تنهایی خانوادگی و احساس تنهایی اجتماعی بود.

- مقیاس اعتیاد به اینترنت: این مقیاس توسط کیمبرلی یانگ¹ در سال 1998 ساخته شده است (به نقل از علوی، اسلامی، مرآتی، نجفی، جنتی‌فرد و رضاپور، 1389). این پرسشنامه در 20 آیتم طراحی شده و به روش لیکرت نمره-گذاری می‌شود. گزاره‌های این آزمون بر اساس ملاک‌های DSM-IV² برای تشخیص قمار بازی اینترنتی و وابستگی به الکل طراحی شده است. نمرات بدست آمده برای هر فرد وی را در سه زمینه طبقه‌بندی می‌کند: کاربر عادی اینترنت، کاربری که در اثر استفاده زیاد دچار مشکلاتی شده است و کاربر معتاد که استفاده بیش از حد وی را وابسته کرده و نیاز به درمان دارد. این مقیاس جنبه‌های مختلف اعتیاد به اینترنت را می‌سنجد و تعیین می‌کند آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد تأثیر دارد یا خیر؟ (مارالی و جورج³، 2007). روایی و پایایی این پرسشنامه در پژوهش‌های متعددی تأیید شده است، ویدیانتو⁴ و مک موران⁵ روایی صوری این پرسشنامه را بسیار بالا ذکر کرده‌اند، همچنین از طریق تحلیل عوامل شش عامل برجستگی، استفاده بیش از حد، بی‌توجهی به

1. Kemberly Yung
2. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders- IV
3. Murali & George
4. Widiato
5. Mc Moran

6. Widyanto & Mc Murran

یزدان موحدی و همکاران: ارتباط حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با ...

جدول 1. آماره‌های توصیفی نمره‌های دختران و پسران در متغیرهای پژوهش.

دختران		پسران		متغیر
SD	M	SD	M	
12/26	59/87	11/01	61/28	اعتیاد به اینترنت
2/83	10/47	2/72	9/71	خانواده
2/54	10/77	2/74	9/99	دوستان
2/73	7/55	2/89	6/83	فرد مهم
3/05	16/35	2/71	16/76	تنهایی رمانتیک
3/24	17/33	2/75	17/21	تنهایی خانوادگی
2/60	14/46	2/55	15/11	تنهایی اجتماعی

برای بررسی رابطه مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج مربوط به این تحلیل در جدول 2 ارائه شده است.

جدول 2. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش.

تنهایی اجتماعی	تنهایی خانوادگی	تنهایی رمانتیک	حمایت اجتماعی اشخاص مهم	حمایت اجتماعی دوستان	حمایت اجتماعی خانواده	اعتیاد به اینترنت	
						1	اعتیاد به اینترنت
					1	-0/435 **	حمایت اجتماعی خانواده
				1	0/491 **	-0/530 **	حمایت اجتماعی دوستان
			1	0/429 **	0/539 **	-0/496 **	حمایت اجتماعی اشخاص مهم
		1	-0/184 **	-0/127 *	-0/118 *	0/172 **	تنهایی رمانتیک
	1	0/139 *	-0/184 **	-0/110 *	-0/176 **	0/225 **	تنهایی خانوادگی
1	0/306 **	0/506 **	-0/286 **	-0/111 *	-0/234 **	0/282 **	تنهایی اجتماعی

سطح 0/01 * سطح 0/05 *

به اینترنت در جدول 3 نشان داده شده است. بر اساس این نتایج، میزان F مشاهده شده معنی‌دار است ($P < 0/01$) و 27 درصد واریانس اعتیاد به اینترنت توسط مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده تبیین می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، دو مؤلفه دوستان و اشخاص مهم می‌توانند تغییرات

برای تعیین نقش هر یک از مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده بر واریانس اعتیاد به اینترنت، حمایت اجتماعی خانواده، دوستان و اشخاص مهم به عنوان متغیرهای پیش‌بین و اعتیاد به اینترنت به عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون تحلیل شدند. نتایج تحلیل فوق و مشخصه‌های آماری رگرسیون بین مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده با اعتیاد

مربوط به اعتیاد به اینترنت را به طور معنی دار پیش بینی کنند.

جدول 3. نتایج تحلیل رگرسیون مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده با اعتیاد به اینترنت.

P	R2	R	F	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
0/001	0/273	0/511	46/83					مدل کلی
0/191				-1/31	-0/087	0/308	-0/405	حمایت اجتماعی خانواده
0/001				-5/75	-0/357	0/306	-1/76	حمایت اجتماعی دوستان
0/001				-4/72	-0/295	0/290	-1/37	حمایت اجتماعی اشخاص مهم

بر اساس این نتایج، میزان F مشاهده شده معنی دار است ($P < 0/01$) و 10 درصد واریانس اعتیاد به اینترنت توسط مؤلفه‌های احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی، تبیین می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، دو مؤلفه تنهایی خانوادگی و تنهایی اجتماعی می‌توانند تغییرات مربوط به اعتیاد به اینترنت را به طور معنی دار پیش‌بینی کنند.

همچنین، برای تعیین تأثیر هر یک از مؤلفه‌های احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی بر واریانس اعتیاد به اینترنت، تنهایی رمانتیک، تنهایی خانوادگی و تنهایی اجتماعی به عنوان متغیرهای پیش‌بین و اعتیاد به اینترنت به عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون تحلیل شدند. نتایج تحلیل فوق و مشخصه‌های آماری رگرسیون بین مؤلفه‌های تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جدول 4 نشان داده شده است.

جدول 4. نتایج تحلیل رگرسیون مؤلفه‌های احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت

P	R2	R	F	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
0/001	0/102	0/320	8/91					مدل کلی
0/547				0/604	0/043	0/324	0/195	احساس تنهایی رمانتیک
0/019				2/36	0/154	0/281	0/665	احساس تنهایی خانوادگی
0/005				2/86	0/213	0/377	1/07	احساس تنهایی اجتماعی

نتیجه‌گیری و بحث

مهم، نقش معناداری در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت دارند به عبارت دیگر می‌توان گفت یکی از پیامدهای عدم حمایت اجتماعی ادراک شده دانشجویان، اعتیاد به اینترنت است. رشد روزافزون کاربران اینترنت در جهان، زندگی انسان‌ها را دگرگون ساخته و از این میان طیف وسیعی از کاربران را دانشجویان تشکیل می‌دهند، اینترنت با جذابیت‌های منحصر به فرد خود بسیاری از دانشجویان را به خود جلب کرده است.

هدف پژوهش حاضر، تعیین ارتباط مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعه‌ی دانشجویی بود. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت ارتباط معنی دار دارند. از میان مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده، مؤلفه‌های حمایت اجتماعی دوستان و اشخاص

اینجاست که همین تکنولوژی که پیوندهای صمیمی را از افراد گرفته است خود به وسیله‌ای برای ایجاد تعاملات انسانی و پیوندهای عاطفی تبدیل می‌شود و بدون در نظر گرفتن محدودیت زمانی و مکانی این امکان را فراهم می‌کند تا افراد با هم رابطه برقرار کنند و گاهی پیوندهای شکل‌گرفته در دنیای مجازی از پیوندهای حقیقی برای فرد مهم‌تر می‌شوند و او را با تمام نیرو به سمت خود می‌کشند و دوستان مجازی جای دوستان حقیقی را می‌گیرند، برایشان دلتنگ می‌شوند، با غم‌شان غصه می‌خورند و با شادیشان شاد می‌شوند. استفاده از اینترنت برای فرار از تنهایی و ایجاد تعاملات اجتماعی بیشتر در بین افرادی دیده می‌شود که تعاملات اجتماعی‌شان در هیاهوی زندگی ماشینی و مشغله‌های کاری و روزمره‌گی‌ها گم شده است. هر چه خانواده‌ها سستی‌تر و پیوندها نزدیک‌تر باشند این احساس خلاء کمتر می‌شود؛ اما هر چه فرد بیشتر احساس تنهایی استفاده از اینترنت و ایجاد ارتباطات عاطفی در او بیشتر می‌شود (عسگری و مرعشیان، 1387).

آن دسته از افرادی که دچار اعتیاد به اینترنت هستند، احساس خود ارزشی پایینی دارند. بنابراین، می‌توان گفت که یکی از پیامدهای عدم حمایت اجتماعی ادراک شده ضعف احساس خود ارزشی می‌باشد. این‌ها افرادی هستند که به سادگی خسته و ملول می‌شوند، تنها هستند، کمرو و خجالتی هستند، افسرده هستند و بنابراین دچار انواع اعتیاد هستند (امیدوار و صارمی، 1381).

از یافته‌های دیگر پژوهش حاضر این است که احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی نقش به‌سزایی در اعتیاد به اینترنت دارد و مؤلفه تنهایی خانوادگی و اجتماعی نقش معنی‌داری در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت داشتند. این نتیجه با یافته‌های موراها و

نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهشی کامینگز¹ (2002؛ به نقل از هاردی و تی، 2007)، کرات، کسلر، بونیوا²، کامینگ، هل‌جیسون³ و کروفرورد⁴ (2002) همخوانی دارد و با نتایج ماتسوبا⁵ (2006) شاو و گانت⁶ (2002؛ به نقل از هاردی و تی، 2007) در تضاد است. چنان‌که (ماتسوبا، 2006؛ شاو و گانت، 2002؛ به نقل از هاردی و تی، 2007) نشان دادند که استفاده بیشتر از اینترنت با افزایش حمایت اجتماعی همبستگی دارد، زیرا مشارکت فعالانه در گروه‌های اینترنتی و محیط‌های بر خط ادراک حمایت اجتماعی بالا در فرد را موجب می‌شود؛ در حالی‌که کرات و همکاران (2002) و کامینگز و همکاران (2002؛ به نقل از هاردی، 2007) دریافتند که استفاده افراطی از اینترنت با کاهش حمایت اجتماعی مرتبط است. در تبیین و توجیه این تناقض باید گفت تحقیقات پیشین، هر کدام سرویس‌دهی‌های خاصی از خدمات مختلف اینترنت را مد نظر قرار داده‌اند. اضافه بر این، مشخص نبودن منبع حمایت اجتماعی ادراک شده فرد و عدم تمایز بین انواع آن می‌تواند از دیگر علل بروز این تناقض باشد. چنانچه تحلیل دقیق‌تر بررسی هاردی و تی (2007) نیز نشان داد، افرادی که حمایت اجتماعی زیادی را از طریق شبکه‌های اجتماعی کسب می‌کنند، بیش از حد از اینترنت استفاده می‌کنند.

از سویی، جوامع ماشینی شده‌اند اما انسان‌ها هنوز در پی پیوندهای صمیمی و عاطفی هستند، هنوز نیاز به همدم و تعلق خاطر داشتن حس می‌شود و

1. Cummings
2. Boneva
3. Helgeson
4. Crawford
5. Matsuba
6. Shaw & Gant

مناسب و آموزش صحیح استفاده از اینترنت در دانشجویان برنامه‌ریزی نمایند.

با توجه به محدودیت‌های پژوهش، یافته‌های پژوهش حاضر را باید به دیده احتیاط نگریست. این مطالعه از نوع همبستگی و پرسشنامه‌های خودگزارشی بوده و بنابراین از هرگونه استنباط علی در مورد این یافته‌ها باید خودداری شود. همچنین، پژوهش حاضر بر روی دانشجویان انجام شده است و به همین دلیل باید از تعمیم این یافته‌ها به سایر اقشار جامعه اجتناب گردد.

به توجه به این حقایق پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آینده به بررسی نقش مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی در سایر گروه‌های سنی و مقاطع تحصیلی پرداخته شود.

منابع

- احمدی طهران، ه؛ حیدری، ا؛ کچویی، ا؛ مقیسه، م. و ایرانی، آ. (1387). «همبستگی بین نگرش نسبت به امور مذهبی و افسردگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم». *مجله دانشگاه علوم پزشکی قم*، 3(3)، 51-56.

- امیدوار، ا.ع. و صارمی، ع.ا. (1381). *اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب‌شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس‌های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت*. مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی پردیس، مشهد: انتشارات تمرین.

- جوکار، ب. و سلیمی، ع. (1388). «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و روایی مقیاس احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی بزرگسالان». *مجله دانشور*

مارتین شوماخر (2003) همخوان است. در واقع اینترنت، به عنوان رسانه ارتباطی و سرگرم‌کننده، زندگی مفرح و امنی را برای تعدادی از افراد مهیا می‌کند، که در دنیای واقعی انکار شده‌اند. اینترنت می‌تواند گریزگاهی باشد برای کسانی که از مشکلات روانی رنج می‌برند و به تشویش و احساس تنهایی دچار شده‌اند و همچنین وسیله‌ای برای ارضای نیازهای روانی و هیجانی آنهاست. در توجیه این یافته می‌توان گفت که افراد تنها به دلیل پتانسیل بالای اینترنت برای مصاحبت، الگوهای تغییر یافته تعاملات اجتماعی بر خط و همچنین به عنوان شیوه‌ای برای تعدیل حالات منفی مرتبط با احساس تنهایی، به سمت اینترنت کشیده می‌شوند. گمنامی و نداشتن ارتباط رو در رو در محیط‌های بر خط، خودآگاهی و اضطراب اجتماعی را کاهش داده که خود به تسهیل رفتار جامعه‌پسند و شکل‌گیری روابط دوستانه در این محیط‌ها برای افراد تنها منجر می‌شود. کسانی که در روابط واقعی میان فردی توفیق چندانی نداشته‌اند، اکنون از این طریق قادر می‌شوند بی‌آنکه چهره خود را برملا کنند، روابط گسترده‌ای را برقرار کنند و احساسات خویش را بروز دهند (امیدوار و صالحی، 1381).

در مجموع، اگر منابع حمایت اجتماعی نقش خود را به خوبی ایفا نکنند، فرد احساس تنهایی را تجربه خواهد کرد و در نتیجه برای پر کردن خلأ عاطفی خود و دستیابی به حمایت اجتماعی به استفاده افراطی از اینترنت پناه خواهد برد.

با توجه به نتایج این مطالعه، جای آن دارد که به پدیده اعتیاد اینترنتی به عنوان یک معضل اجتماعی که اغلب گریبان‌گیر نسل جوان و آینده‌ساز جامعه است توجه جدی شود و مسئولین دانشگاه که متولی امر سلامت دانشجویان است در زمینه فرهنگ‌سازی

- پزشکی (دوماهنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد). سال شانزدهم. شماره 81.
- درگاهی، ح. (1382)، *اعتیاد مجازی، مقالات هیئت علمی دانشگاه تهران*.
- عسگری، پ. و مرعشیان، ف. (1387). «رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب کامپیوتر با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز». *فصلنامه یافته‌های نو در روان‌شناسی*. 7(2). 23-35
- علوی، س.س.؛ اسلامی، م.؛ مرآتی، م.ر.؛ نجفی، م.؛ جنتی‌فرد، ف. و رضاپور، ح. (1389). «ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ». *مجله علوم رفتاری*، 4(3)، 183-189.
- کرمانی، ز. (1388). *بررسی نقش امید در رابطه بین*
- Greenfield, D. (2004). "Virtual Addiction". *J Siahate Gharb*.18:18-26.
- Hamburger, Y.A. & Ben-Artzi, E. (2000). "The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the Internet". *Computers in Human Behavior*, Vol. 16, pp. 441-449.
- Hamburger, Y.A. & Ben-Artzi, E. (2003). "Loneliness and Internet use". *Computers in Human Behavior*, Vol. 19, pp. 71-80.
- Hardie, E. & Tee Yi, M. (2007). "Excessive Internet Use: The Role of Personality, Loneliness and Social Support Networks in Internet Addiction". *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, Vol. 5, No. 1, pp. 34-47.
- Heinrich, L.M. & Gullone, E. (2006). "The clinical significance of loneliness: A literature review". *Clinical Psychology Review*, Vol. 26, No. 6, pp. 695-718.
- حمایت اجتماعی ادراک شده و معنا در زندگی با افکار خودکشی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی.
- مشایخ، م. و برجعلی، ا. (1382). «بررسی رابطه احساس تنهایی با نوع استفاده از اینترنت در گروهی از دانش‌آموزان دبیرستانی». *تازه‌های علوم شناختی*، سال 5، شماره 1، ص 39-44.
- میرزائیان، ب.؛ باعزت، ف. و خاکپور، ن. (1390). «اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان و تأثیر آن بر سلامت روان». *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*. 2(1). 141-160.
- ویزشفر، ف. (1384). «بررسی میزان اعتیاد به اینترنت در استفاده‌کنندگان از کافی‌نت‌های شهر لار». *فصلنامه اصول بهداشت روانی*. 7(25). 27-33
- Brenner, V. (1997). "Psychology of computer use: Parameters of Internet use, abuse and addiction: the first 90 days of the Internet Usage Survey". *Psychological Reports*, Vol. 80, pp. 879-882.
- DiTommaso, E.; Brannen-McNulty, C.; Ross, L. & Burgess, M. (2003). "attachment styles, social skills and loneliness in young adults". *Personality Measurement*, Vol. 64, No, 1, pp. 99-119.
- Ditommaso, E.; Brannen, C. & Best, L.A. (2004). "measurement and validity characteristics of the short version of the social and emotional loneliness scale for adults". *Educational and Psychological and Individual Differences*, Vol. 35, pp. 303-312.
- Fitzpatrick, J.J. (2008). "Internet addiction: Recognition and intervention". *J Psychiatr Nurs*; 22(9): 59-60.

- Horowitz, L. & French, R.D. (1979). "Interpersonal problems of people who describe themselves as lonely". *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 47, pp. 762-764.
- Internet World Stats. *World Internet Users and Population Stats*. [cited 2009 Oct 6]. Available from: <http://www.internetworldstats.com>.
- Jones, W.H. & Moore, T.L. (1987). "Loneliness and social support". *Journal of Social Behavior and Personality*, Vol. 2, No. 2, pp. 145-156.
- Jones, W.H.; Freemon, J.E. & Goswick, R.A. (1981). "The persistence of loneliness: Self and other determinants". *Journal of Personality*, Vol. 49, pp. 27-48.
- Jones, W.H.; Sansone, C. & Helm, B. (1983). "Loneliness and interpersonal judgments". *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 9, pp. 437-441.
- Kraut, R.; Kiesler, S.; Boneva, B.; Cummings, J.N.; Helgeson, V. & Crawford, A.M. (2002). "Internet paradox revisited". *Journal of Social Issues*, Vol. 58, pp. 49-74.
- Kraut, R.; Patterson, M.; Landmark, V.; Kiesler, S.; Mukophadhyay, T. & Scherlis, W. (1998). "Internet paradox: a social technology that reduces social involvement and psychological well being?". *American Psychologist*, Vol. 53, pp. 1017-1031.
- Lin, S. & Tsai, C.C. (2002) *sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents computers in Human behavior*, 18, and 44.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). "Incidence and correlates of pathological Internet use among college students". *Computers in Human Behavior*, Vol. 16, pp. 2-13.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2003). "Loneliness and social uses of the Internet". *Computers in Human Behavior*, Vol. 19, pp. 659-671.
- Murali, V. & George, S. (2007). "Lost online: an overview of internet addiction". *Adv Psychiatr Treat*, 13: 24-30.
- Nicpon, M.; Huser, I.; Blanks, E.H.; Sollenberger, S.; Befort, C. & Kurpius, S.E.R. (2007). "The relationship of loneliness and social support with college freshmen's academic performance and persistence". *Journal of college student retention*, Vol. 8, pp. 345-358.
- Rezan Çeçen, A. (2007). "The Turkish short version of the Social and emotional loneliness scale for adults (SELSA-S): Initial development and validation". *Social Behavior and Personality: An International Journal*, Vol. 35, No. 6, PP. 717-734.
- Russell, D.; Peplau, L. & Cutrona, C. (1980). "The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity". *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 39, pp. 472-480.
- Sadock B.J. & Sadock V.A. (2007). "Impulse Control Disorders. In: Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry". *Behavioral Sciences / Clinical Psychiatry 10th ed*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 850-82.
- Sarafino, E.P. (2002). *Health psychology (4th ed)*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Seo, M.; Kang, H.S. & Yom, Y.H. (2009). "Internet addiction and interpersonal problems in Korean adolescents". *Comput Inform Nurs*; 27(4): 226-33.
- Shapiro, J.S. (1999). "Loneliness: paradox or artifact?". *American Psychologist*, Vol. 54, pp. 782-783.

- Solano, C. & Koester, N. (1989). "Loneliness and communications problems: subjective anxiety or objective skills?". *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 15, pp. 126-133.
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Whitty, M.T. & Mc Laughlin, D. (2007). "Online recreation: The relationship between loneliness, Internet selfefficacy and the use of the Internet for entertainment purposes". *Computers in Human Behavior*, Vol. 23, No. 3, pp. 1435-1446.
- Widyanto, L. & Mc Murrin, M. (2004). "The psychometric properties of the internet addiction test". *Cyberpsychol Behav* Aug; 7(4): 443-50
- Xu, J.; Zhonghua Yu, F.; Yi, X. & Za, Z. (2008). "Internet addiction among Shanghai adolescents: prevalence and epidemiological features". 42(10): 735-8.
- Zimet, G.D.; Dahlem, N.W.; Zimet, S.G. & Farley, G.K. (1988). "The multidimensional scale of perceived social support". *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.